

DOI: 10.15276/ETR.04.2024.9
DOI: 10.5281/zenodo.14547599
UDC: 334.722:364.1(477)
JEL: L31, M14, O35

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ЙОГО РОЛЬ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

SOCIAL ENTREPRENEURSHIP AND ITS ROLE IN INCLUSIVE CONDITIONS ECONOMIC DEVELOPMENT

Oksana I. Prodius, Doctor of Economic Sciences, Professor
Odesa Polytechnic National University, Odesa, Ukraine
ORCID: 0000-0002-0619-7567
Email: o.i.prodius@op.edu.ua

Sergey O. Neykov, PhD in Economics
Odesa Institute of Entrepreneurship and Law, Odesa, Ukraine
ORCID: 0009-0003-8240-2571
Email: n.serg.a@ukr.net

Yelyzaveta A. Slavenko
Odesa Polytechnic National University, Odesa, Ukraine
ORCID: 0000-0002-7606-2270
Email: slavenko.8088929@stud.op.edu.ua

Received 23.06.2024

Продіус О.І., Нейков С.О., Славенко Є.А. Соціальне підприємництво та його роль в умовах інклюзивного економічного розвитку. Оглядова стаття.

У даній статті проведено аналіз стану соціального підприємництва в Україні та визначено його роль в умовах загального економічного розвитку держави. Проаналізовані наукові роботи українських вчених за даною тематикою. Визначено поняття «соціальне підприємництво» та наведено його основні ознаки. Доведено важливість удосконалення механізму розвитку даного виду підприємництва, вивчення та безпосередньо впровадження міжнародного досвіду у діяльність українських компаній. Визначено поняття «інклюзія» та доведено, що соціальне підприємництво – частина інклюзивного розвитку. Зазначено основні напрямки, за якими функціонують соціальні підприємства в розрізі інклюзивного розвитку. Проаналізовано державні нормативні акти, які мають вплив на діяльність інклюзивних соціальних підприємств та підтримують їх діяльність в Україні. Наведено інформацію про відповідні нормативні акти та закони у країнах Європи, а також про міжнародні проекти підтримки соціального підприємства. Зазначено статичні дані про вплив діяльності соціального підприємства в Україні. Наведено рекомендації щодо розвитку соціального підприємництва на основі проаналізованого матеріалу.

Ключові слова: соціальне підприємництво, інклюзія, соціальний проєкт, економічний розвиток

Prodius O.I., Neykov S.O., Slavenko Ye.A. Social Entrepreneurship and its Role in Inclusive Conditions Economic Development. Review article.

This article analyzes the state of social entrepreneurship in Ukraine and defines its role in the general economic development of the country. Analyzed scientific works of Ukrainian scientists on this topic. The concept of "social entrepreneurship" is defined and its main features are given. The importance of improving the mechanism of development of this type of entrepreneurship, studying and directly implementing international experience into the activities of Ukrainian companies has been proven. The concept of "inclusion" is defined and it is proved that social entrepreneurship is a part of inclusive development. The main directions in which social enterprises function in terms of inclusive development are specified. State regulatory acts that have an impact on the activities of inclusive social enterprises and support their activities in Ukraine are analyzed. Information is given on relevant regulations and laws in European countries, as well as on international projects supporting social enterprises. Static data on the impact of social enterprise activities in Ukraine are indicated. Recommendations for the development of social entrepreneurship are given on the basis of the analyzed material.

Keywords: social entrepreneurship, inclusion, social project, economic development

Соціальне підприємництво набуває все більшого значення у сучасному світі, виступаючи як інноваційний підхід до вирішення соціальних проблем. Його унікальність полягає в поєднанні економічної діяльності з соціальною місією, що робить його потужним інструментом для досягнення сталого розвитку. Соціальні підприємства спрямовані на вирішення таких проблем, як бідність, безробіття, нерівність та доступ до якісної освіти і медичної допомоги. Наразі в умовах нестабільного зовнішнього та внутрішнього економічного середовища, що зумовлено політичними та соціальними факторами, дане питання постає надзвичайно важливим для підтримки громадян України. Саме соціальне підприємництво є важливим засобом для зниження соціального напруження, допомоги окремим верствам населення, підтримки ідей щодо досягнення соціальної справедливості. Таким чином, соціальні підприємства виступають важливим механізмом для ефективного застосування ресурсів та можливостей для впровадження соціальної діяльності в Україні.

Соціальні підприємства напряму пов'язані з інклюзивним розвитком, що у свою чергу означає взаємозв'язок соціальної та економічної сфери розвитку держави. Інклюзивний економічний розвиток спрямований на зменшення нерівності та забезпечення рівних можливостей для всіх громадян, незалежно від їх соціального чи економічного статусу. Соціальні підприємства можуть відігравати важливу роль у цьому процесі,

створюючи робочі місця та надаючи послуги, що сприяють соціальній інтеграції та економічній стабільності. Їх діяльність допомагає залучити до економічного життя тих, хто часто залишається поза його межами, тим самим підтримуючи розвиток інклюзивної економіки.

Соціальні підприємства часто стають центрами інновацій та соціальних ініціатив, що сприяють вирішенню локальних проблем та підвищенню якості життя. Їх діяльність направлена на створення нових можливостей для розвитку економіки та підвищення загальної стійкості суспільства до економічних і соціальних викликів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Поява інклюзивного розвитку в усьому світі та в Україні є трансформаційним зрушенням у напрямку забезпечення того, щоб економічне зростання приносило користь усім сегментам суспільства. У глобальному масштабі Порядок денний сталого розвитку ООН на період до 2030 року, прийнятий у 2015 році, окреслює 17 цілей сталого розвитку (ЦСР), які наголошують на інклюзивності та рівності. Наприклад, ціль 10 спрямована на зменшення нерівності всередині та між країнами. За даними Світового банку, інклюзивне зростання допомогло вирватися з крайньої бідності понад 1 мільярд людей з 1990 року, хоча значні розбіжності залишаються [1].

Останніми роками в Україні поштовх до інклюзивного розвитку набирає обертів. Український уряд разом із різними міжнародними організаціями працює над покращенням інклюзивності в кількох сферах. Згідно зі звітом Програми розвитку ООН (ПРООН) за 2020 рік, Україна досягла значних успіхів у покращенні доступу до освіти та охорони здоров'я для вразливих верств населення. Наприклад, запровадження політики інклюзивної освіти призвело до збільшення на 20% кількості дітей з обмеженими можливостями, які відвідують звичайні школи в період з 2017 по 2020 рік. Крім того, уряд впроваджує програми соціального захисту, спрямовані на зменшення рівня бідності, що вплинуло на 23,1% населення у 2019 році за даними Державної служби статистики України [2].

Крім того, такі ініціативи, як Всеукраїнська мережа людей, які живуть з ВІЛ/СНІД, відіграли вирішальну роль у подоланні нерівності у здоров'ї та сприянні соціальній інтеграції людей, які живуть з ВІЛ. Ці зусилля доповнюються поточними реформами на ринку праці, спрямованими на скорочення безробіття та покращення умов праці, особливо для маргіналізованих груп [1, 2].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Соціальні підприємства вважаються центром інклюзивного зростання через те, що вони приділяють увагу людям і соціальній згуртованості, які допомагають здійснювати соціальні та економічні перетворення.

Один із найважливіших факторів інклюзивного розвитку пов'язаний із соціальним підприємницт-

вом є наявність соціальних підприємств, які добре знаються на місцевості та мають досвід ведення бізнесу в країні. Залучення соціального підприємця дозволяє ефективно ідентифікувати найважливіші точки перетину між компанією та громадою. Дане явище отримало назву пропозицією соціальної цінності. Соціальні підприємці також забезпечують залучення різних зацікавлених сторін до процесу, спрямованого на користь місцевої громади за допомогою позитивної репутації.

Нерідко зростання низки економічних показників може говорити про загальне зростання добробуту всіх соціальних верств і груп, наприклад, зростання рівня зарплат може мінімізуватися зростанням інфляції чи зростанням цін послуги. Схожим чином, зростання показників для однієї категорії населення може не вести до зростання добробуту інших, більше того, це може призвести до погіршення їхнього добробуту, наприклад, зростання бонусів і зарплат службовців банківського сектора або топ-менеджерів великих компаній може призвести до погіршення пересічних громадян. Також у вузькому розумінні інклюзивного зростання не беруться в аналіз фактори нерівності на різних рівнях від локального до глобального та процес їх постійного відтворення. Стратегії даного вузько-розумного зростання ґрунтуються на ексклюзивних, а не на структурно інклюзивних принципах, і економіка благ, що просочуються, зазнає невдачі з інституційних і структурних причин.

Загалом, концепція інклюзивного розвитку ґрунтується на таких поняттях, як «інклюзивне зростання економіки» (не вузько-розуміє інклюзивне зростання, яке може покращувати добробут окремих осіб, але не всього суспільства в цілому), «інклюзивна економіка», «інклюзивний добробут», соціальна справедливість і захист прав людини. насамперед, з тими принципами неоліберального капіталізму, які стверджують про необхідність обмеження ролі держави у створенні соціальних благ та програм, непохитності авторських прав (навіть якщо це шкодить розвитку цілих країн та верств населення) та принципів «монетизації», що виражається в тому, що майже все щодо життя людини і суспільства може бути перекладено на «товарно-грошові відносини», виміряно згідно з логікою «економічної вигоди».

До того ж, у безперервному процесі залучення зацікавлених сторін до діалогу для розвитку розуміння спільних цінностей забезпечується доступ до мережі, наприклад, з неурядовими організаціями, громадянським суспільством та урядовими департаментами. Це є важливою частиною функціонування соціальних підприємств, адже саме залучення інвестицій та корисних контактів є основою їх діяльності.

Соціальне підприємництво є важливим аспектом економічного розвитку, тому що воно може запропонувати нові та ефективні способи вирішення деяких найактуальніших проблем нашого часу, таких як бідність, нерівність, зміна клімату, охорона здоров'я, освіта та права людини.

Побудова міцнішої підприємницької екосистеми з направленням на інклюзивний розвиток є базою для вирішення даних проблем людства. Різноманітна та інклюзивна підприємницька екосистема сприяє співпраці, наставництву та підтримці підприємців із будь-яким професійним становищем. Цей взаємозв'язок зміцнює загальну підприємницьку спільноту та сприяє колективному зростанню.

Метою статті є аналіз розвитку діяльності соціальних підприємств в Україні в умовах нестабільного внутрішнього та зовнішнього середовища, а також у визначенні взаємозв'язку між функціонуванням соціального підприємництва та інклюзивним розвитком. Дослідження спрямоване на виявлення негативних та позитивних тенденцій в межах даної галузі та розробки рекомендацій для підвищення ефективності та підтримки інклюзивних соціальних підприємств, включаючи до уваги негативний вплив повномасштабного вторгнення російських військ на територію України.

Виклад основного матеріалу дослідження

Діяльність соціальних підприємств зростає з кожним роком в контексті сучасних соціально-економічних викликів, посилені негативним впливом війни та необхідністю забезпечення стійкого розвитку й соціальної справедливості. Наразі світ потерпає від таких соціальних проблем, як бідність, нерівність, безробіття, відсутність доступу до якісної освіти та охорони здоров'я, а також соціальна ізоляція вразливих груп населення. Зазвичай соціальні підприємства розглядаються як організації, які використовують бізнес-логіку в новий і підприємницький спосіб, щоб покращити становище верств населення, які виключені, маргіналізовані або страждають і самі не здатні змінити цю ситуацію [3-5].

Хоча поняття соціального підприємництва існує з 1950-х років, лише протягом останнього десятиліття дослідження даного поняття стало основним і впливовим напрямком для вивчення

науковцями у світі. «Соціальне підприємство» було визначено як потужний механізм боротьби з бідністю, розширення прав і можливостей жінок, каталізатора соціальних трансформацій, сприяння інклюзивному зростанню ринків засобів для існування і сприяння інституційним змінам [6, 7]. Таким чином можна визначити, що «соціальне підприємство» - це підприємницька діяльність, яка спрямована на вирішення важливих соціальних проблем, які постають перед людством. Ціллю даної діяльності є не стільки отримання прибутку, а «соціальна віддача». У свою чергу місією соціального підприємництва є вирішення соціальних, екологічних та економічних проблем шляхом впровадження інноваційних бізнес-моделей, які поєднують досягнення фінансової стійкості з наданням значущого соціального впливу та сприянням позитивним змінам у суспільстві [8-10].

Звичайне підприємство від соціального відрізняється відповіддю питанням, що робити з прибутком. Якщо звичайний бізнес власник створює для того, щоб заробляти та витратити отримані кошти (всі доходи) на власні потреби та бажання, то соціальне підприємство створюється як машина для генерування коштів, щоб вирішувати соціальну проблему. Прибуток соціального підприємства у повному обсязі спрямовується на соціальну мету діяльності та зміни у суспільстві.

Важливим джерелом інформації про показники всеосяжного та сталого зростання різних країн є індекс інклюзивного розвитку (ІІР), розроблений Всесвітнім економічним форумом (ВЕФ), що заснований на наборі національних показників розвитку та забезпечує всебічне подання результатів окремих країн, орієнтованих на інклюзивний та сталий розвиток. ІІР складається з 3 компонентів, кожен з яких заснований на більш широкій інформаційній панелі національних показників розвитку (всього 12) у трьох сферах, як показано на рис. 1.

Рисунок 1. Склад індексу інклюзивного розвитку ВЕФ

Джерело: власна розробка авторів

Для складання ІР ВЕФ збирає вихідну інформацію про національні показники розвитку за окремими країнами. На додаток до статичної оцінки, яка відноситься до певних років, ВЕФ збирає інформацію про динаміку національних показників, а саме про те, як вони змінюються з часом, а також чи покращується або погіршується ІР з плином часу.

Основними ознаками соціального підприємництва є [11]:

- соціальна спрямованість, тобто досягнення соціальної мети натомість прибутку;
- результатом даного виду діяльності є отримання суспільно корисної цінності;
- відповідає принципам сталого розвитку, які у свою чергу мають за мету побудову ліпшого майбутнього для наступних поколінь;
- керується принципом «соціальної відповідальності»;
- поєднує соціальний та економічний розвиток, що разом є поштовхом для розвитку інновацій та інноваційного підходу для вирішення важливих проблем людства та покращення ситуації у таких сферах як навчання, медицина, спортивне виховання, правове забезпечення та інші.
- часто наслідком соціальної діяльності є отримання додаткових економічних вигод, що є можливим завдяки позитивній репутації підприємства.

Соціальні підприємства в розрізі інклюзивного розвитку функціонують за чотирма основними напрямками [12]:

- навчання та відкриття доступу для роботи людям з обмеженими можливостями та людям, які потребують допомоги у даному питанні;

- надання доступу до соціальних послуг, таких як медицина, навчання, здоров'я та виховання молоді, шкільна та професійна освіта, допомога дітям, людям похилого віку та людям з обмеженими можливостями, допомога малозабезпеченим верствам населення;
- розвиток та модернізація окремих територій, що знаходяться в неблагополучних районах та сільській місцевості шляхом залучення молодих фахівців, покращення інфраструктури, підвищення рівня соціальних послуг;
- удосконалення розвитку та впровадження інноваційних ідей у галузі науки, культури, мистецтва, спорту, захисту навколишнього середовища, збереження історичних пам'яток та захист прав людей.

Інклюзія – це процес залучення членів суспільства у світові процеси, незважаючи на фізичні, психічні або соціальні характеристики. Інклюзивні процеси мають на мету забезпечити усіх громадян рівними можливостями та доступом до благ, послуг та ресурсів. Даний підхід є важливим для створення комфортного середовища; такого середовища, де кожен буде почувати себе цінним, прийнятним та здатним до реалізації своїх цілей [10-11].

Таким чином поняття «соціальне підприємство» та «інклюзія» мають схожі ознаки та спрямовані досягти схожі цілі, що вказує на те, що дані поняття мають важливий взаємозв'язок. Можна сказати, що соціальне підприємництво – частина інклюзивного розвитку, адже воно виступає механізмом для досягнення цілей інклюзивних процесів.

Компанія, що належить до «соціального підприємництва» має певний ряд ознак (табл. 1) [12].

Таблиця 1. Ознаки соціального підприємництва

Ознака	Характеристика
Соціальна мета діяльності	Зазвичай вона вказується у статуті, на сайті, етикетці, в місії або окремо в соціальній меті підприємства та простежується у всій комунікації бренду
Бізнес-модель, яка сама на себе заробляє	Бізнес більшу частину коштів отримує з продажу власних товарів та послуг, частину коштів може залучати по грантах, краудфандингу, соціальному інвестуванню тощо
Системність вирішення обраної соціальної чи екологічної проблеми	Діяльність сфокусована однією соціальною проблемою чи допомогою обраної вразливій групі і змінюється протягом існування організації
Чіткий вплив діяльності соціального підприємства	Наприклад, на якість і рівень життя цільової групи або навколишнє середовище
Репутація та прозорість	Соціальне підприємство активно звітує про свої результати, досягнення та фінансову діяльність перед громадськістю та інвесторами
Інноваційний підхід	Використання новітніх технологій та методик для вирішення соціальних чи екологічних проблем
Залучення спільноти	Активна співпраця з місцевою спільнотою та залучення волонтерів, партнерів та інших зацікавлених сторін до реалізації проектів
Партнерства та співпраця	Налагодження стійких зв'язків з іншими організаціями, компаніями та державними установами для посилення впливу та ефективності діяльності

Джерело: власна розробка авторів

Перший міжнародний досвід соціального підприємництва виник у Італії у вигляді соціальних кооперативів. Наступним кроком стало прийняття Закону №381 «Про соціальні кооперативи» від

1991 року, який регулює механізм створення та функціонування соціальних кооперативів та розподіляє їх на дві групи [12-13]:

- група «А» – кооперативи, що надають соціальні, медичні та освітні послуги;
- група «В» – кооперативи, які створюють робочі місця для осіб з обмеженими можливостями та інших вразливих груп.

Вже у 2005 р. італійський уряд ухвалив Закон №118 «Про соціальні підприємства», який запровадив поняття соціального підприємства в італійському праві, що стало важливим поштовхом для розвитку даного виду діяльності на законодавчому рівні. Реформа "Terzo Settore", Закон № 106 від 2016 року модернізувала правове регулювання організації третього сектора, включаючи соціальні підприємства.

Італійський досвід став прикладом для впровадження відповідних законів у Португалії, Франції, Фінляндії та Греції. Прикладами можуть слугувати португальський Закон «Про кооперативи суспільної солідарності» (1998), грецький Закон «Про соціальні кооперативи з обмеженою відповідальністю» (1999), законодавче визначення поняття «кооперативного товариства з колективними інтересами» у Франції (2001), фінський Закон «Про соціальні підприємства, що визнаються ринково-орієнтованими кооперативами» (2003) [6, 7].

У Великобританії соціальне підприємництво підтримується через низку законодавчих актів та урядових ініціатив, які створюють сприятливі умови для його розвитку. Основними законами є Закон «Про соціальні підприємства» (2005 р.), який встановлює юридичний статус "Community Interest Company" (CIC), що дозволяє соціальним підприємствам отримувати податкові пільги та залучати інвестиції, реінвестуючи прибуток у соціальні цілі. Крім того, урядові програми, такі як "Big Society Capital", надають фінансову підтримку соціальним підприємствам через соціальні інвестиційні фонди.

У Німеччині соціальне підприємництво активно підтримується через законодавчі та урядові ініціативи, спрямовані на розвиток соціальної економіки. Законодавчі рамки для соціальних підприємств включають правові форми, такі як "gemeinnützige GmbH" (gGmbH), які отримують податкові пільги за реінвестування прибутків у соціальні цілі. Урядові програми, такі як "Social Impact Lab" і "KfW Bankengruppe," надають фінансову підтримку, консультації та тренінги для соціальних підприємців. Окремі ініціативи, такі як "Start-up Your Future" і "Förderprogramm Integration durch Qualifizierung" (IQ Network), спрямовані на підтримку українських біженців та інших іммігрантів, допомагаючи їм інтегруватися через підприємництво [6, 7].

В Україні соціальне підприємництво підтримується через низку законодавчих та урядових ініціатив, спрямованих на розвиток цього сектору. Основними правовими рамками є Закон України «Про соціальні послуги» та Закон України «Про благодійництво та благодійні організації», які визначають умови для діяльності соціальних підприємств та надають їм податкові пільги. Урядові програми, такі як «Український фонд

стартапів» та «Програма розвитку соціального підприємництва» від USAID, надають фінансову підтримку, консультації та навчання для соціальних підприємців.

Існує 2 шляхи фінансування, що наразі можливі для бізнесу в Україні.

- перший шлях – класичний для бізнесу, а саме залучення інвестора, кредит та використання інших наявних інструментів звичайного бізнесу;

- другий шлях – додатковий для неприбуткового сектору. Сьогодні в Україні є багато донорської підтримки, переважно міжнародної. Також є українські фонди, які хочуть підтримувати такий бізнес. Також є можливість брати грантову безповоротну фіндопомогу або приймати участь в освітніх, консультаційних, експертних проєктах, які теж переважно є безкоштовними. Також в Україні давно діє програма доступних кредитів для соціального бізнесу зі ставкою всього 5% річних – цю програму курує Western NIS Enterprise Fund. Знову ж таки, це набагато вигідніше, ніж може собі дозволити звичайний бізнес.

Наведемо приклади успішних соціальних підприємств в Україні [11-12]:

- «Проект ЄС для підтримки розвитку соціальних підприємств в Україні» сприяє розвитку соціального підприємництва через гранти, тренінги та менторські програми;

- «Львівська свічкова мануфактура» – підприємство засноване у 2013 р. з метою допомоги жінкам, які опинились у кризовій ситуації;

- «Ветеранська бізнес-школа» – проєкт, спрямований на підтримку ветеранів АТО та ООС через надання їм знань і навичок для відкриття власного бізнесу, включаючи тренінги, менторство та бізнес-планування;

- Соціальна крамниця «Добра справа» – проєкт, який був заснований благодійним фондом «Час добра та милосердя» у Івано-Франківську у 2020 р. з метою реалізувати продукцію, виготовлену людьми з інвалідністю, надаючи їм можливість працевлаштування та підтримку.

Інтегруючи принципи інклюзивного розвитку як у всьому світі, так і в Україні, акцент робиться на створенні більш справедливого та стійкого світу, де кожен має шанс процвітати. Такий підхід не тільки сприяє соціальній згуртованості, але й сприяє сталому економічному зростанню, гарантуючи, що ніхто не залишиться осторонь.

Поява інклюзивного розвитку у всьому світі та в Україні мала глибокий вплив на соціальні проєкти, стимулюючи ініціативи, які сприяють рівності та доступу для всіх членів суспільства. Ця зміна вплинула на широкий спектр програм і політики, спрямованих на покращення життя маргіналізованих груп.

У всьому світі інклюзивний розвиток стимулює значні інвестиції в соціальні проєкти, спрямовані на вирішення різних аспектів нерівності.

Наприклад, Глобальне партнерство з освіти сприяло освітнім можливостям для понад 77 мільйонів дітей у країнах з низьким рівнем доходу з моменту свого заснування. Подібним чином Програма розвитку ООН (ПРООН) бере активну участь у проєктах, які сприяють гендерній рівності, розширенню економічних можливостей і соціальному залученню, впливаючи на життя мільйонів людей у всьому світі.

В Україні інклюзивний розвиток став катализатором багатьох соціальних проєктів, зокрема в освіті, охороні здоров'я та соціальному захисті. Однією з помітних ініціатив є реформа системи інклюзивної освіти, яка значно збільшила кількість дітей з обмеженими можливостями, які відвідують звичайні школи. За даними Міністерства освіти і науки України, кількість інклюзивних класів у звичайних школах зросла з 4000 у 2017 році до понад 18 000 у 2020 році. Ця реформа гарантує, що діти з особливими потребами отримують якісну освіту разом зі своїми однолітками, сприяючи сприйняттю і рівні можливості [13].

Проєкти охорони здоров'я також мали значний вплив. Запровадження інклюзивної політики охорони здоров'я покращило доступ до медичних послуг для вразливих груп населення, зокрема сільського населення та людей з інвалідністю. Наприклад, реалізація українським урядом програми «Доступні ліки» забезпечила понад 8 мільйонам українців доступ до основних ліків за зниженими цінами, усунувши диспропорції в охороні здоров'я та покращивши загальний стан здоров'я населення.

Ініціативи соціального захисту були ще однією важливою сферою, на яку вплинув інклюзивний розвиток. Такі програми, як Програма житлових субсидій та схеми адресної соціальної допомоги, відіграли важливу роль у зниженні рівня бідності та підтримці малозабезпечених сімей. За даними Державної служби статистики України, ці зусилля допомогли знизити рівень бідності з 25,4% у 2016 році до 23,1% у 2019 році, що свідчить про ефективність інклюзивної соціальної політики [14].

Крім того, інклюзивний розвиток сприяв проєктам, спрямованим на інтеграцію внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та біженців, які значно постраждали від триваючого конфлікту на сході України. Такі організації, як Міжнародна організація з міграції (МОМ), запровадили комплексні програми підтримки, включаючи житло,

працевлаштування та психологічну допомогу, які надали користь понад 200 000 ВПО [14, 15].

Загалом вплив інклюзивного розвитку на соціальні проєкти в Україні та в усьому світі був глибоким, сприяючи ініціативам, які сприяють справедливості, доступу та можливостям для всіх. Ці зусилля мають вирішальне значення для побудови стійких, справедливих суспільств, де кожна людина може процвітати.

Висновки

Дослідження соціального підприємництва в Україні показали, що цей сектор має значний потенціал для стимулювання економічного зростання та вирішення соціальних проблем. Соціальні підприємства, поєднуючи бізнес і соціальні цілі, сприяють вирішенню проблем бідності, безробіття, забезпечують доступ до реального сервісу. В умовах трансформаційних процесів в українському суспільстві соціальне підприємництво сприяє сталому розвитку, забезпеченню соціальної справедливості та економічної стабільності.

Для розвитку даного сектору в Україні необхідна підтримка держави шляхом розробки та реалізації державних програм, зокрема податкових пільг, субсидій та субсидій. Це вимагає досвідчених підприємців у цьому секторі, щоб забезпечити його сталий розвиток. Важливо включити курс соціального підприємництва в молодіжну програму вищої освіти, щоб забезпечити існування потенційних соціальних підприємців, що сприятиме поширенню знань про цей сектор та його потенціал. Розробка та впровадження законодавчої бази, регулювання соціального підприємництва, створення сприятливих умов для розвитку та захисту соціальних підприємств.

Наступні кроки мають включати регулярний моніторинг та аналіз соціальних підприємств для виявлення проблем і перешкод, з якими вони стикаються, а також пошук ефективних рішень. Формування мереж підтримки соціальних підприємств та організацій, надання їм належної підтримки, розуміння обміну знаннями та ресурсами, які зміцнюють їх здатність долати соціальні проблеми. Інформаційна кампанія, спрямована на поширення практичного застосування соціального підприємництва, допоможе підвищити обізнаність громадськості та залучити більше людей до сектору.

Abstract

The article considers important aspects of social entrepreneurship and its role in the conditions of inclusive economic development. The authors consider social entrepreneurship, which combines business logic with an entrepreneurial approach, aimed at improving the living conditions of marginalized population groups, has become a powerful mechanism for fighting poverty and a catalyst for social transformations.

Particular attention is paid to the fact that social entrepreneurship research has grown significantly over the last decade, confirming its importance in women's empowerment, inclusive growth of livelihood markets and promoting institutional change. The mission of social entrepreneurship is to solve social, environmental and economic problems through innovative business models that combine financial sustainability with significant

social impact. The difference between a social enterprise and an ordinary business is the use of profit: all income is directed to the achievement of a social goal.

The article also presents the foreign and Ukrainian experience of social entrepreneurship. The Italian experience of passing Law No. 118 "On Social Enterprises" in 2005 became an important impetus for the development of social entrepreneurship at the legislative level, which subsequently influenced the implementation of similar laws in Portugal, France, Finland and Greece. In the UK and Germany, social entrepreneurship is supported through a range of legislation and government initiatives promoting financial support, advice and training for social entrepreneurs.

In Ukraine, social entrepreneurship develops through legal frameworks, such as the Law of Ukraine "On Social Services" and the Law of Ukraine "On Charity and Charitable Organizations", which determine the conditions for the activity of social enterprises and provide them with tax benefits. Government programs, including the Ukrainian Startup Fund and USAID's Social Entrepreneurship Development Program, provide financial support, advice and training for social entrepreneurs.

Список літератури:

1. Дідух С. М. Соціальне підприємництво у контексті інклюзивного розвитку. Київ: Астропринт, 2020. – 261 с.
2. Сушарник Я.А. Стартапи з інклюзивною спрямованістю: економічний потенціал у секторі соціального підприємництва. *Інклюзивна економіка*. 2023. № 1. С. 34-40.
3. Щеглюк С.Д. Соціальне підприємництво у забезпеченні інклюзивного розвитку міст. Київ, 2019. 61 с.
4. Хоманська М., Яремко І. Соціальне підприємництво як актуальний напрямок розвитку економіки та суспільства України. *Наукові перспективи*. 2023. № 5 (35). С.486-498.
5. Велекдан К.В. Молодіжне підприємництво як фактор інклюзивного розвитку в умовах євроінтеграції. Київ, 2020. 189 с.
6. Дюк А.А. Соціальне підприємництво у розвитку економіки: теоретичні засади визначення та ролі. Київ: Видавництво, 2019. 530 с.
7. Красота О.В., Андреева В.А. Соціальне підприємництво як інструмент соціальної інклюзії в умовах економічної невизначеності: колективна монографія. Київ: ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», 2021. 347 с.
8. Дюк А.А. Соціальне підприємство у розвитку економіки: теоретичні засади визначення та ролі // *Strategic Management: Global Trends and National Peculiarities*. Колективна монографія. Poland: Publishing House "Baltija Publishing", 2019. С. 530-543.
9. Перезова І.В. Засади розвитку соціального підприємництва на тлі переходу до економіки спільної участі. *Академічні візії*. 2024. № 29.
10. Скороход І.П. Особливості розвитку соціального підприємництва в Україні. Київ, 2020. 178 с.
11. Цимбалюк І. О., Павліха Н. В. Інклюзивна економіка: шлях до соціальної рівності та економічного розвитку. 2023. 215 с.
12. Дюк А.А. Теоретико-методичні характеристики ролі соціального підприємництва у розвитку сучасної економіки. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)*, 2019. С. 139-148.
13. Тарасенко Т.М. Перспективи активізації розвитку соціального підприємництва в Україні. 2024. 182 с.
14. Краус К.М., Краус Н.М., Маслов А.О. Соціальне підприємництво крізь призму соціальних інновацій в умовах євроінтеграції та глобальної конвергенції. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2023. Т. 2, № 12. С. 4-20.
15. Багмет К.В. Соціальна економіка vs економіка спільного доступу: пошук спільних принципів. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2017. № 1. С. 27-33.

References:

1. Didukh, S.M. (2020). Social entrepreneurship in the context of inclusive development. Kyiv: Astroprint [in Ukrainian].
2. Susharnyk, Ya.A. (2023). Startups with an inclusive orientation: Economic potential in the social entrepreneurship sector. *Inclusive Economics*, 1, 34-40 [in Ukrainian].
3. Shchegluuk, S.D. (2019). Social entrepreneurship in ensuring inclusive development of cities. Kyiv: Publisher. 61 p. [in Ukrainian].

4. Khomanska, M., & Yaremko, I. (2023). Social entrepreneurship as an actual direction of development of the economy and society of Ukraine. *Scientific Perspectives (Naukovі perspektivii)*, 5(35). P. 486-498 [in Ukrainian].
5. Velekdan, K.V. (2020). Youth entrepreneurship as a factor of inclusive development in the conditions of European integration. Kyiv. 189 p. [in Ukrainian].
6. Duke, A.A. (2019). Social entrepreneurship in the development of the economy: Theoretical foundations of definition and role. Kyiv. 530 p. [in Ukrainian].
7. Krasota, O.V., & Andreeva, V.A. (2021). Social entrepreneurship as a tool of social inclusion in conditions of economic uncertainty: Collective monograph. Kyiv: KROC University of Economics and Law. 347 p. [in Ukrainian].
8. Duke, A.A. (2019). Social enterprise in economic development: Theoretical foundations of definition and role. In *Strategic Management: Global Trends and National Peculiarities (Collective monograph)*. Poland: Publishing House "Baltija Publishing", 530-543 [in Ukrainian].
9. Perevozova, I.V. (2024). Principles of development of social entrepreneurship against the background of the transition to the economy of joint participation. *Academic Visions*, 29 [in Ukrainian].
10. Skorokhod, I.P. (2020). Peculiarities of the development of social entrepreneurship in Ukraine. Kyiv, 178 p. [in Ukrainian].
11. Tsybalyuk, I.O., & Pavlikha, N.V. (2023). Inclusive economy: The path to social equality and economic development. 215 p. [in Ukrainian].
12. Duke, A.A. (2019). Theoretical and methodological characteristics of the role of social entrepreneurship in the development of the modern economy. In *Collection of Scientific Works of the Tavriy State Agro-Technological University named after Dmytro Motorny (Economic Sciences)*, 139. [in Ukrainian].
13. Tarasenko, T.M. (2024). Prospects for the activation of the development of social entrepreneurship in Ukraine. 182 p. [in Ukrainian].
14. Kraus, K.M., Kraus, N.M., & Maslov, A.O. (2023). Social entrepreneurship through the prism of social innovation in the conditions of European integration and global convergence. *European Scientific Journal of Economic and Financial Innovations*, 2(12), 4-20 [in Ukrainian].
15. Bagmet, K.V. (2017). Social entrepreneurship: Experience and development prospects [in Ukrainian].

Посилання на статтю:

Продіус О.І. Соціальне підприємництво та його роль в умовах інклюзивного економічного розвитку / О.І. Продіус, С.О. Нейков, Є.А. Славенко // *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*. – 2024. – № 4 (74). – С. 81-88. – Режим доступу: <https://economics.net.ua/files/archive/2024/No4/81.pdf>.
DOI: 10.15276/ETR.04.2024.9. DOI: 10.5281/zenodo.14547599.

Reference a Journal Article:

Prodius O.I. Social Entrepreneurship and its Role in Inclusive Conditions Economic Development / O.I. Prodius, S.O. Neykov, Ye.A. Slavenko // *Economics: time realities. Scientific journal*. – 2024. – № 4 (74). – P. 81-88. – Retrieved from: <https://economics.net.ua/files/archive/2024/No4/81.pdf>.
DOI: 10.15276/ETR.04.2024.9. DOI: 10.5281/zenodo.14547599.

